

לוא רוסר

### פרשת דברים תשע

302

## אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל א

הגאון רבי חיים, אחיו של המהר"ל מפראג, דרש את שמות הפרשות בספר דברים בדרך של מוסר:

אלה ה"דברים" שכל אחד ואחד חייב לשים אל לבו. "ואתחנן" שישימו לב לדברי, "יעקב" - בגלל, ש"ראה" הרי כשם שיש "שופטים" בארץ - בית דין של מטה, כך יש שופטים בשמים - בית דין של מעלה. ועתה ב"כי תצא" מהעולם הזה ו"כי תבוא" אל העולם הבא אז יצטרך כל אחד לתת דין וחשבון על מעשיו.

כיום אתם "ניצבים" בעולם הזה בבטחה, אבל יגיע זמן שכל אחד "וילך" אל בית עולמו. "האזינו" לדברי ותבוא עליכם "וזאת הברכה"!

אזהרה (2)

1) וקראתם  
לעמ  
ע"ג  
ח' ע

1) והגם שמענו שאמר להם (חקת כי יי) שמעו נח המורים, לא אמר דבר זכ לכללות ישראל אלא לחלק אחד שכיו מורים הוראה, וכן אמרו בספר הזוהר, אבל לכל ישראל לא דיבר קשות וזאת אלה, והוא מה שדקדק לומר אל כל ישראל (ג) פי' אל כולם הוא שלא דיבר קשות אלא אלה אבל לקחם ימלא שדיבר קשות חוץ מאלה. ע"כ יבא לרמוז חשבון ימים אשר הוכיח לישראל שהם נמספר אלה, וכן מוכיחים הכתובים כי בא' לחדש שבט החמיל לדבר אליהם דכתיב בעשתי עשר בחדש בחדש וזהו נאמן כז' באדר (קדושין ל"ח) הרי ל"ו נמספר אלה שבט דיבר בדברים של החוכמות האמורים בענין. עוד ירמוז על דרך מה שאמרו בגמרא (יומא י"ט) אמר רבא ודנחת כס ולא דנכרית

1) א. אלה הדברים וגו'. אלה מיטע הקודם א, פי' לפי שאמר אשר דבר משה שהם דברי עולמו (ג) שכל בספר חובות ומוסר ממשה לטובר פי' ה', ואמרו ז"ל (מגילה ל"א) קללות שבמשה תורה מפי עולמו אמרן, ואפי' מה שחזר ופירש מאמרי ה' הקדומין לא נטובה עשות כן אלא מעולמו חזר בדברים, ומה הכתוב לומר כי כדרך שאמר משה מפי עולמו דברים כאלה כמו כן במאמרים הקדומין אמר משה מפי עולמו אחיה דבר, לזה אמר אלה הדברים פי' אלה לגד הם הדברים אשר דבר משה דברי עולמו אבל כל הקודם בדי חומשים לא אמר חסידו אות אמת מעולמו אלא הדברים שילאו מפי המורה בלשון בלא שום שינוי אמת אמת יחירי או חסידה. ע"כ יבא להבדיל הכתוב שכל חריטים שנה שהיה משה רועה ישראל במדבר לא דיבר להם קשות וזאת אלה הדברים הוא שדיבר קשות

## הגאולה העתידה בזכות תורה שבעל פה

### ההבדל בין משנה תורה לשאר התורה

1) ספר דברים נקרא תמיד החל משבת חזון, בתקופת ימי בין המצרים, בהם מתאבלים על החורבן ומצפים לגאולה, ובודאי לא דבר ריק הוא. ויש לבאר הענין בהקדים מה שהובא בספר אהל יעקב להגאון רבי יעקב מדובנא זצ"ל (פרשה זו) בלשונו הזהב:

הנה שאלתי את פי מורי ורבי, הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד מורינו, ורבינו הרב אליהו מווילנא זצוק"ל, מה ההבדל בין התורה הקדושה ובין 'משנה תורה', ואמר לי כי הארבעה ספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו דרך גרונו של משה, לא כן ספר דברים היו ישראל שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי הנביאים אשר אחר משה, שהקב"ה

אמר אל הנביא היום, ולמחר הלך הנביא והשמיע החזון אל ישראל, נמצא (1) שבעת אשר דיבר הנביא אל העם כבר היה נעתק ממנו הדיבור האלקי, כן היה ספר דברים נשמע אל ישראל מפי משה רבינו ע"ה בעצמו, עכ"ל.

והדברים מיוסדים על דברי הגמרא במגילה (לא). אין מפסיקין בקללות, אמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק, מאי טעמא, הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן, הרי מבואר שמשנה תורה משה מפי עצמו אמרו. וכ"כ המשנה ברורה (סימן תכ"ח ס"ק י"ח).

3

אמרי  
כיון

1

וכדברים האלה כתב המהר"ל ז"ל בספרו תפארת ישראל (פרק מג) בביאור דברי הגמ' כי כל דיבור שנאמר בתורה, אף שמשוה היה מדבר אותו, מכל מקום היה כאילו השי"ת מדבר כל התורה, שכך גזר וכך צוה השי"ת, והיה השי"ת נותן הדיבור בפיו, וכמו שכתוב בעשרת הדברות (שמות יט, יט) משה ידבר והאלקים יענו בקול, וכך היה בכל דיבור שהיה מדבר משה, השי"ת שם הדיבור בפיו, אבל משנה תורה היה מדבר משה מעצמו, כמו השליח שמדבר כאשר צוה לו המשלח, וזה פירוש מה שאמרו חכמים קללות שבמשנה תורה מפי עצמו אמרם, עכ"ל (ראה הערות ריעות האהל בס' אהל יעקב שציין לזה).

4

2

**הדברים אשר דבר משה. שאמר:**  
לא איש דברים אנכי (שמות ד') ולא שנרסאה לשונו משלמד תורת (ד"ר מ"א). מלבד פשוטם של דברים, שהתורה נרסאה לשונו של אדם. א"ל בנידון, שדבריו של

נואם בחסד עליון, ודבש וחלב תחת לשונו, ובמתק שפתיו הוא לוקח נפשות ומקרבו אליו, ודבריו נבנסים אל לב שומעיו; ב) שהוא ציר נאמן, המדבר בשם אשיות דגולה ומפורסמת; או דבריו נשמעים אע"פ שהשליח הוא כבוד סה ולשון, מפני שהם דברי גדול הדור וכדומה. והנה ב"י במצרים לא ידעו את שם אלהי אבותיהם (ואמרו לי מה שמר' 16) — שם ג', ולא היה עוד משה נאמן עליהם (והן לא יאמינו לי" — שם ד').

ולפיכך טען משה: "לא איש דברים אנכי" כי במצב ההוא אפשר היה להשגיג על ב"י רק במתק שפתים. אבל

3

משהאמין העם בה' ובמשה עבדו וקבלו את התורה, שנתנה להם מאת ה' ע"י משה, הרי דברי משה ותוכחתו נשמעים "בכל לשון", מכיון שהוא מדבר בשם ה' ותורתו (ע"י שמות ד' י"י שבסברא זו א"ל את סדר טענותיו של משה, שראוי ה' לחקרים "לא איש דברים אנכי", ר"ל שאינו מסוגל לשליחות זו כלל, לכל שאר טענותיו? אלא שאם היו ב"י מאמינים בה' ובמשה לא ה' צורך באיש דברים). הלא תראתה, שאחרי קריעת י"ס, בשעה שתאמין "העם בה' ובמשה עבדו", אמר ה' למשה: "אלה הדברים אשר תדבר אל ב"י" (שמות י"ט) ולא הגיב משה ע"ז לאמר: "לא איש דברים אנכי".

עבר סירדן סחיל נעשה צאר חם הסורה הזאת וכי צונדקס זכרטי צטצעיס לטון פירקה להס, וכ"ל למה ציאר צטצעיס לטון כצכככקי לחרן דוקא ונאי סכוכה פירקה צטצעיס לטון, ר"ל שהכונה צוה סלח יאמרו כדעת תמימי סאשיקורקיס סלח כחכה סורה רק צונדקס ונאי ולתקיעות סלח כתיקרה או סיוסבי צונדקס צטח צדר סו צלרן ישראל וצננים לא יחסכו אצל כסלמו צלרן אחרש צתיך סאר סאוועת לא לריך לעלוח סלח וצכל לפי תנאים וצכן כשככככ לעקוס יקוצ ציאר נעשה הסורה צטצעיי לטון לסורה כסן צככל חויעה ולטון צבינו מועפותינו לריכי" לטעור סורה זו ולא תסככה מנכה כ"ש ולין לוח מנכה לעולם ככ"ל:

4

ש"ס צוואת רבנושא  
א"ל ס' צוה  
חם סהורה צטצעיס לטון כככככ סחיל נעשה צאר חם כהורה ופירקיי צטצעיס לטון פירקה להס, ולכאורה חיו טונן צלעל סא דליות רחמנא לכחז חם סהורה צבי לטון על סאנרס ססקיעו צטר עינל מבוחר צנמי קוטה סרל סטעס כ"י סלח י"י סחוק סה ללוסיע סלח לעדו סהורה פיס דך ליה עיי, אצל סא דעסה סחיל צאר חם סהורה לישראל סח דציאר ולא ללוסיע ח"כ סעעל צבי לעס סולך לצחי להס כן צטצעיס לטון, חלי רלח נעסה רבינו צוחיק צנכה סארצעים כחטר כצר כנורס גזירה סלח יכנס לחרן ריעה נחם סמדיון לא כניצ וצן קן סיעין וסחידיו ישראל לנלות ענולם סל גולה ועחדיה סורה סחכככה יקסרל כעז צודר סה צעיה ולא ידעו ולא יבינו כיצ צלסקן מדינה וחדיה ככככה וצס ועס כלעוס עיכ נעסה סועל דעיוכי וסחיל לצחי להס צטצעיס לטון דלעשייכ לא סככה ספי זרעה ויעי סחיל לרנה עיד צלסקן ח"כה סאס צדי וכי קינה וכי חזי לרוד סעלחה כן ציעיו:

2

**ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים**  
**ויברך אתכם כאשר דבר לכם א, יא**

חוגג צדק  
 יעודה

שואל רש"י: מהו שכתוב "ויברך אתכם כאשר דבר לכם"? אלא אמרו לו: משה, אתה נותן קצבה לברכתינו? כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא את אברהם (בראשית יג, טז): "ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה!"  
 אמר להם משה: זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם! הסבר בדברי רש"י הללו אמר הצדיק רבי ברוך ממז"בז'ז': בכל המצוות אנו מוצאים שיעור מדוייק לקיום המצוה: אכילת מצה - בכזית. ציצית - שמונה חוטים. תפילין - ארבע פרשיות. וכך בכל המצוות. רק במצוות אהבת ה' ויראתו אין אנו מוצאים שיעור או גבול לקיום המצוה. מה הטעם לכך?  
 אלא - אמר רבי ברוך - את כל המצוות שמעו בני ישראל מפי משה רבינו, ולכן כשם שילוד אשה יש לכוחו קצבה וגבול, כך גם למצוות שנשמעו מפי יוש קצבה וגבול. מה שאין כן "אנכי ה' אלוקיך" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים", מפי הגבורה שמענו, וכשם שאין גבול וקצבה לקדוש ברוך הוא, ומלא כל הארץ כבודו, כך אין גבול למצוה של אהבת ה'.  
 וזה ההסבר בדברי רש"י - סיים רבי ברוך - בני ישראל שאלו את משה רבינו: "משה, אתה נותן קצבה לברכתינו", הרי כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא שאין לך קצבה? אמר להם משה: "זו משלי היא!" מצוות אלה שמעתם מפי ולכן יש להם גבול ומידה, וכך גם לשכר המובטח עליהם, "אבל הוא" - דהיינו המצוות ששמעתם מהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, בהם תקבלו שכר "ויברך אתכם כאשר דבר לכם", ללא סוף או גבול!

1 (יד) והבאת את הבדים וגו'. המנוה על כללם בשבת משקס סלרון לטביל את הבדים כחוט טיטל רחוי למשח. וכן כתיב במצוה שהיון והבנה את בניו בכבועה - משליכ בגלות ובחמח הפנימי לא קתיב חלל עשיית הבדים וכנסות ולא הסבחה. וכן כמסעה כתיב בלרון ובמחנה שהיון ויבא את הבדים בכבועה וגו' לשאת. ולא קתיב כן בגלות ובחמח הפנימי. ומש"כ גם להיון פ' סקדי בשבת כהלא כמסכן כתיב את לרון שהיון וזה כדיו את מצוה הכנסת את בניו. ובגלות ובחמח הפנימי לא קתיב כבועה כדיו. וסיונו משום דכשרי כלים חלו היו הבדים עם הכלים. ולהיון יוצאר עוד שגבולותן ובחמח הפנימי לא קתיב חסך להניח הבדים חלל בעתה משח. חמס כמסס הדבר מלאה דבא לפגוד לו דמח סלרון שפוח סתורה. וזה מצוה נפקום סיבן שיערלו גוליס. ופי' מש"כ כפי' דבדים י' ה' נשי' המקלה קהלא את לרון נרית ב' - ופגלה במקום עבודה כדוע. מש"כ סלרון שבו כח נולכת יערלו ומחנה הסתימי שבו כח כהונה כידוע כיומח דע"כ ב' שגשה זרית הן של מצוה וזה סלרון וסלו של סלרון וזה דוד וסלו. נשי כמות חלו חייב חלל כשיערלו על מקומם בל'. והכלים משפטים בקפוס. ופי' ס' כמדבר ל' י' י' על צלעות הארץ. דייק הכתוב שבו כללל ייעל בחותן שיעל משני סלמות כבוט כדלוי למשח מח"כ ב' סקדי גבי הקמה כתיב ויש את הבדים על סלרון:

אגון הרב

**מפרשת דברים:** ואגיד כמה דברים ששמעתי מרבונו מרן הגאון רבי יוסף בער סולוביציק, זכרונו לברכה.  
 מי היה הראשון אשר אמר איכה? בשבת זו קוראים אנחנו שלש פעמים איכה. בקריאה משה רבנו אמר "איכה אשא לבדי", בהפטרה אנחנו קוראים דברי ישעיהו שאמר "איכה היתה לזונה קריה נאמנה", ובלילה נקרא "איכה ישבה בדד". אבל מי היה הראשון אשר קונן בלשון איכה? הראשון היה הקב"ה בעצמו. כאשר האדם חטא ואכל מעץ הדעת, והתחבא בגן, הקב"ה קרא אל האדם ואמר לו "איכה". איפה אתה? (עיי"ש בבראשית רבה פ"יט ס"י ט"ז).  
 שמעתי מהרב שאמר, כתוב בספר בראשית י"ה' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום". אתם זוכרים איך שהרבי הסביר לרוח היום באידיש? אני זוכר שהוא אמר צום זייט פון טאג, ולא הסביר מה זה. והנה יש מחלוקת בבראשית רבה (פ"יט ס"י ח') בין רב ורב זבדי בן לוי, חד אומר לרוח שהיום עולה משם - זה מזרח. והשני אומר לרוח שהיום שוקע שם. יש מחלוקת: מה הכוונה, שאחד אומר שהקב"ה הלך לרוח שהיום עולה משם, והשני אומר לרוח שהיום שוקע? אמר הרב, אין פה מחלוקת. אלא הם מדברים על שתי תקופות שונות. אחד מדבר על הרוח שהשמש עולה משם, תקופה של שמש, תקופה של אור, תקופה של זריחה, כאשר הכריזו על האמנציפציה, והורידו את השלשלאות של ברזל מן האנשים הכבולים, ונתנו שחרור, חופש, ליברליזם. זה היה כאשר הקב"ה טייל בגן עדן בתוך עולמו, לרוח שהיום עולה משם, זה הרוח, הצד של אורה ושמחה, חופש ודרור. וצעק אל האדם: אדם איכה? אתה לא מכיר אותי! האם אתה לא יודע שהכל בא מידי? אבל מה עשה האדם כאשר היתה השמש זורחת! ויתחבא האדם בגן הוא לא רוצה לשמוע את דבר ה', אשר ה' קורא אליו, איכה. עברה התקופה הזאת. התקופה שהשמש עולה משם כבר עברה.

3

עכשיו זו תקופה שהשמש שוקעת, תקופה של בכה תבכה בלילה, תקופה של ערפל, אין אור השמש. החושך שורר בעולם. (הוא דיבר אז בזמן מלחמת העולם השנייה). הוא קורא לאדם איכה. אבל גם עכשיו לא שומעים את ה"איכה". ועל זה אמר הרב סולוביצ'יק, אם לא שומעים את קול ה' כאשר קורא לאדם איכה, אז שומעים לא איכה, אלא איכה - שומעים איכה ישבה בדד. לו היה אדם הראשון שומע את האיכה, ולא היה מתחבא, אז הוא לא היה שומע איכה. הוא שמע איכה, מפני שלא שמע את האיכה. (מהספר מנחת ישראל, מהר"ר ישראל שורין, עמ' ש"י.)

8

א מצות - עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור. שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות. כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו: ב ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שכזמן שתבוא צרה וזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שיגרום להם להסיר

9  
הוא תמיד

הצרה מעליהם: ג אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית. הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי. כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי: ד ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים. וכימי התעניות האלו זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות

למה דוקא הדבורים?

"ויצא האמורי היושב בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים ויכתו אתכם בשעיר עד חרמה" (א. מ. ד.)

10  
כח  
שח  
כ"י

"כאשר תעשינה הדבורים - מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה, אף הם כשהיו נונעים בכם מיד מתים" (רש"י, על פי המדרש)

כוונת רש"י היא, ליישב את השאלה שהתקשו בה מפרשי התורה: מהו הדבר המאפיין ומייחד את הדבורה לעומת שאר בעלי החיים - עד שהכתוב מצא לנכון להתייחס לרדיפת הדבורה אחר בני ישראל כדבר איום ומבעית?

היו שהעירו על פירוש זה, כי לכאורה לפי פשטות הפסוקים הרי משה רבינו מתכוון בדבריו להוכיח את ישראל, ולא לנחמם בידיעה כי האמורים מתו מיד כשפגעו בישראל?

"ה' אבן עזרא" פירש: "כי מי שיגע על ביתם, מיד ירדפו אחריו וינשכוהו", ואף על פירושו היו שתמהו, שהרי ישנם בעלי חיים נוספים המגיבים בחימה כשנוגעים בביתם לרעה, ובמה התייחדו הדבורים?

רבי יוסף בכור שור פירש: "...שעוקצין את האדם מכאן ומכאן ואינם ממיתים אותו, כך 'ויכוס ויכתום' (במדבר יד, נה), שהכריתו אותם, הכה ופצוע - אבל לא הרגום, שלא רצה להפילם בחרב אויבים". ואף על פירושו הקשו, שהרי לביטוי "חרמה" יש שתי משמעויות גם יחד: א. שם מקום (במדבר כא, ג); ב. לשון "כלייה", כפי שתירגם יונתן (שם יד, מה): "עד חרמה - עד שצייר".

בעל "הכתב והקבלה" כותב (בשם הרמ"א): "לא בחרב חנית וכידון רדפו אחרים להבריחכם, כי אם כדבורים אשר תפוצינה הנה והנה ויגביהו קול נהימה אשר כל שומעו יברח פן יוזק מעקיצם, כך הם הבריחו אתכם בקול הברה לבד, ואחרי ניסתכם התחילו להכות אתכם", ואף על כך היו שהעירו: מה הוסיף תיאור זה לתוכחתו של משה רבינו?

בשם הגאון רבי יצחק זאב סולוביצ'יק - הגרי"ז, מובא שעמד אף הוא על

4

12) ה'תק"א ו'תק"ב

11) ע"מ

התמיהה המתבקשת בדברי רש"י: הרי הפסוק בא לתאר את עוצמת מכת האמורי לישראל, כפי שהוא מסיים: "ויכתו אתכם בשעיר עד חרמה", ואילו לפירושו של רש"י - שכאשר היו האמוריים פוגעים בישראל, מיד היו מתים, כמו הדבורים - הרי לכאורה הוא מקטין את עוצמת המכה לישראל?

אלא - ביאר הגר"ז - כאשר רואים שאדם נותן מכה לאדם אחר, והמוכה אינו מחזיר לו מכה תחת מכתו, אין נראית כאן שנאה עזה של המכה למוכה, אבל כאשר השני מחזיר לו מנה אחת אפיים, והראשון ידע שהשני יחזיר לו, ובכל זאת היכהו - הרי כאן רואים כמה גדולה שנאתו אליו, עד שמכהו גם כשיודע שיוכה מנה אחת אפיים!

נאף כאן. הכתוב מעיד כי האמוריים ידעו היטב שכאשר יגעו בישראל לרעה, יחרי הם עצמם ימותו מיד, ומכיוון שבכל זאת רדפו אחרי ישראל, הרי לנו ראייה אלו תהומות של שנאה היו בליבם כלפי ישראל!

(אגב כך, ביאר הגר"ז את הפסוק בתהלים [קיה, ייב]: "כל גויים סבבוני וגו' סבוני גם סבבוני וגו' סבוני כדבורים" - מה הם שלושת הסיבובים שסבבוני הגויים? והנה, בפסוק השני ביאר הגר"א שכאשר מסובבים עיר ועורכים עליה מצור, אם חוששים שיפרצו את המצור הזה, עושים סביבו מצור שני, והפסוק מתאר את גודל שנאת הגויים, שלא רק ש"סבבוני" אלא ש"סבוני גם סבבוני" - מצור שני, שמה יפרצו את הראשון. בהמשך לכך, מבאר הגר"ז את ה"סבוני כדבורים", שמכאן מתברר ששנאת הגויים היא כל כך גדולה - עד שמכים את ישראל גם כאשר הם יודעים שגם הם ימותו כתוצאה מכך!)

1) להשלים הדבר נעשית, שם שימף הקצ"ה מדת הרחמים, זה מחייב גדול על הרצון שתצטעם מהאדם, שיהיה לו רצון בלי חסרון כלל.

בתיב (ויקרא כו, מד) ואף גם זאת בהיותם 6 בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם וגו', ופירש הזרע קודש (פרשם ואלו) שלללתם הוא מלשון חשוקה וכלות הנפש, שאפילו בקושי הגלות הקצ"ה אינו ממאס חשוקתם של ישראל, כי כח החשוקה הוא המפתח לגאולתן של ישראל, שאפילו אם הגלות מעכבת לעשות מה שנרימים, אבל הרי החשוקה שיש בגלות להיות טוב, זה אין הקצ"ה ממאס, וזו היא העבודה בגלות להיות משחוקק לטוב.

1) ונראה רצונו אמר מוסר לזני ישראל (א, כו) ולא אציתם לעלת, היינו שלא היה צרונם לעלות, וזני ישראל אמרו אנה אנחנו עולים, שאין ביכולתנו לעלות. ואמר האמרי אמת ז"ע לפרש הדבר עפ"י המעשה שהיה 6 אצל הרה"ק ר' זושא ז"ע, שפעם אחת הלך בדרך ונסע נכרי עם עגלה מלאה שחת הנקרה "היי" ונתהפכה לארץ ביקש ממנו הנכרי שיסייע לו להרימו, השיב לו הרבי ר' זושא שאינו יכול אמר לו הנכרי תוכל חוכל אצל איך רוצה, אמר לעצמו זושא שמע מה הוא אומר ה' תחאה נפלה לארץ וביכלתי להרימה אצל איני רוצה. פי' שלמד מזה הרה"ק ר' זושא ז"ע לימוד משמים, כי רצו להגיד לו, כי השחה והחנן נקראים "היי", ועבודת בני ישראל בגלות היא להגביר ולהרים את ה"א תחאה של השם הו"ה, ויכולים להרים אותו אלא שאינם רוצים. והוא לימוד על כח הרצון של האדם, שעל חסרון במעשה יש תביעה שאם אין הדבר נגמר במעשה הרי זה סימן 2) שהרצון לא היה בשלימות. ועל פי זה אמר האמרי אמת שזני ישראל אמרו אנה אנחנו עולים, שאין יכולים לעלות, ומשה רבינו אמר להם לא שאחס לא יכולים, אלא לא אציתם לעלות.

2) יש מימרה מהחיד"ש אין לך דבר העומד בפני הרצון, וביאר האמרי אמת ז"ע שהכוונה היא שעל רצונותיו של האדם אין דבר המעכב שלא ירצה מה שנרימים לעשות באמת, ואע"פ שבעולם המעשה יש מניעות שאינו 3) יכול לגמור את מה שרוצה, אבל יכול האדם לרצות מה שנרימים, ואין שום מניעה ומעכב

על הרצון, זה אין לך דבר העומד - היינו עומד בדרך, למנוע הרצון.

אמרו חז"ל שבתחלה עלה במחשבה 3) לבראותו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושחפה למדת הדין. וידוע הקושיא שקשה להבין דברים אלו כפשוטן שיהיה ח"ו שינוי רצון אצל הבורא ית'. ואח"כ זללה"ה היה רגיל 4) לומר בשם השפת אמת שהכוונה היא שבעולם המחשבה נשאר הדבר במדת הדין, דהיינו כי על המחשבה של האדם דיים במדת הדין, וחוצעים משמים שהמחשבה תהיה בשלימות. כי הרי על הרצונות של האדם אין מעלור 6) ואין מונע, ואם כן הרי מחשבותי רצוני ותשוקתו יכולים להיות בשלימות ממש. ובק בעולם המעשה ששם יש מניעות ומעכבים

5

13) ע"פ

שמונה עשרה, והכונה היא שבעת שיהיה עין, סכומה צען לך מעבור חפלה, יש ענה של קשת"י, אלו הד' דברים צריכים ליתן לאדם המחזקות להחפלה ולשפוך שיחו בפני המקום. יש לפרש הכונה לאור דברינו הנ"ל, כי קשת מורה על משוקה, כידוע ממשפ"ק שהכוח של הקשת הוא לפי מה שהאדם מושך את החץ לעצמו, וזה מורה על כח הרצון והמשוקה של האדם שעי"ז הוא יכול לעלות, ובפני הרצונות של האדם כן הוא כח החפלה שלו. ולכן נמשל || חפלה לקשת, כדכתיב (בראשית מה, כג) בחרצי ובקשתי, ואימא בחרגוס בללוחי ובנעוהי, בעוהי הרי הוא לשון רצון. ולכן כתיב "את קשתי נחתי צען", בזמנים קשים העיקר הוא הרצון, וזה הוא עיקר כח החפלה בעת הזאת, || ובפרט עכשיו שנמצאים בימי המצרים הרי עיני הבני הוא המשוקה לחזור לבית מקדשינו, וזו היא הקשת לחיות במוך העין הקשה, שאנו נמצאים בה, ועי"ז יכולין לבטל את ההסתר.

בתיב (איכה ג, מד) סכומה צען לך מעבור חפלה, וקאי על זמן הגלות. והזרע קודש (שם) מפרש כי בגלות מצרים כאשר הדיבור היה בגלות כידוע, ולא יכלו בני ישראל להחפלה, אז החפלה שהחפלו בני ישראל היה להעקה להשי"ת על זה גופא שאין זיכולחם להחפלה, שהיה להם משוקה שיוכלו להחפלה, ומזה גופא עשו חפלה להשי"ת. ובעת כובד הגלות שמרגישים ההסתר פנים, ואין יכולים להחפלה בהסתר הזה, העיקר הוא הרצון והמשוקה, ולהחפלה מחוץ הרצון והמשוקה לזכות שנוכל לדבר לפני השי"ת.

בתיב (בראשית ט, יג) את קשתי נחתי צען והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ, והיה צעני עין על הארץ ונראתה הקשת (ט) צען, בלקוטי חצר בן חיים מביא בשם רבו החתם סופר קשתי ראשי חיבות קדשתך שמך מורתך ימניך, הד' דברים שאומרים בסוף

(6)